

VILMA ZUBAITIENĖ
GINTARĖ JUDŽENTYTĖ-ŠINKŪNIENĖ
EGLĖ GUDAVIČIENĖ
LINA PLAUSŠINAITYTĖ
SKAISTĖ VOLUNGEVIČIENĖ

STUDENTŲ DARBŲ *fraziškumas*

STUDENTŲ DARBŲ
fraziškumas

VILMA ZUBAITIENĖ
GINTARĖ JUDŽENTYTĖ-ŠINKŪNIENĖ
EGLĖ GUDAVIČIENĖ
LINA PLAUŠINAITYTĖ
SKAISTĖ VOLUNGEVIČIENĖ

STUDENTŲ DARBŲ
fraziškumas

KOLEKTYVINĖ MONOGRAFIJA

VILNIAUS
UNIVERSITETO
LEIDYKLA

2020

Apsvarstė ir rekomendavo išleisti
Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto taryba
(2020 m. rugsėjo 25 d., protokolas (1.2E) Nr. 180000-TP-10)

Recenzentės:

dr. Jolanta Kovalevskaitė (Vytauto Didžiojo universitetas)
doc. dr. Jolanta Vaskelienė (Šiaulių universitetas)

Redaktorė

Joana Pribušauskaitė

Projektą „Studentų darbų fraziškumo tyrimai ir interaktyvusis frazemų sąvadas“ ir
šios kolektyvinės monografijos leidybą rėmė Valstybinė lietuvių kalbos komisija

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės
Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB)

ISBN 978-609-07-0565-0 (spausdinta knyga)

ISBN 978-609-07-0566-7 (EPUB)

© Vilma Zubaitienė, Gintarė Judžentytė-Šinkūnienė, Eglė Gudavičienė,

Lina Plaušinaitytė, Skaistė Volungevičienė, 2020

© Vilniaus universitetas 2020

TURINYS

Pratarmė / 8

I. TEORINIAI SVARSTYMAI IR TYRIMŲ LAUKO APŽVALGA / 11

LINA PLAUSINAITYTĖ, SKAISTĖ VOLUNGEVIČIENĖ, VILMA ZUBAITIENĖ

1. Rašymo vaidmuo ir specifika moksle ir studijose / 12
2. Bendroji, arba kasdienė, mokslo kalba / 15
3. Akademinis žodynas ir jo tyrimai / 19
4. Lietuvių akademinės kalbos tyrimai / 24
5. Metodinių leidinių apžvalga / 32

II. TYRIMO PROBLEMATIKA, TIKSLAI IR MEDŽIAGA / 43

LINA PLAUSINAITYTĖ, SKAISTĖ VOLUNGEVIČIENĖ, VILMA ZUBAITIENĖ

1. Fraziškumo principas. Frazemos ir leksinės sekos santykis / 44
2. Tyrimo tikslai ir uždaviniai / 53
3. Tekstynas, jo analizės įrankiai ir tiriamoji medžiaga / 55
4. Projekto žvalgomieji tyrimai / 63

III. AKADEMINĖ LEKSIKA STUDENTŲ DARBUOSE / 67

VILMA ZUBAITIENĖ, SKAISTĖ VOLUNGEVIČIENĖ

1. Veiksmažodžio formų vartoseną / 72
2. Daiktavardžių formų vartoseną / 77
3. Būdvardžių ir prieveiksmių vartoseną / 84
4. Veiksmažodžio formų vartoseną dvinarėse sekose / 89
5. Bevardės giminės būdvardžių ir abstrakčiųjų daiktavardžių formų vartoseną dvinarėse sekose / 98
6. Dažniausių daiktavardžių vartoseną dvinarėse sekose / 101
7. Trinarės leksinės sekos / 106
8. Akademiinių žodžių sąrašas / 114

IV.

KETURNARĖS LEKŠINĖS SEKOS STUDENTŲ DARBUOSE / 119

1. Akademinė leksika sekose / VILMA ZUBAITIENĖ / 124
 - 1.1. Leksikos vartoseną keturnarėse sekose / 134
 - 1.2. Akademinių žodžių gramatinių formų pasiskirstymas ir junglumo charakteristika / 309
 - 1.3. Akademinės kolokacijos keturnarėse sekose / 312
 - 1.4. Akademinių žodžių sąsajos su sekų funkcijomis / 314
 - 1.5. Apibendrinimas / 316
2. Morfologiniai sekų modeliai / GINTARĖ JUDŽENTYTĖ-ŠINKŪNIENĖ / 317
 - 2.1. Keturnarių sekų atranka / 323
 - 2.2. Morfologinis keturnarių sekų anotavimas ir su juo susijusios problemos / 325
 - 2.3. Būdingiausių keturnarių sekų morfologinių modelių nustatymas / 331
 - 2.4. Būdingiausi keturnarių sekų morfologiniai modeliai / 333
 - 2.5. Apibendrinimas / 359
3. Leksinių sekų variantiškumas / EGLĖ GUDAVIČIENĖ / 363
 - 3.1. Leksinių sekų pagrindiniai žodžiai / 366
 - 3.2. Morfologinis leksinių sekų variantiškumas / 372
 - 3.3. Leksinių sekų leksinis variantiškumas / 383
 - 3.4. Prototipinės leksinės sekos ir jų variantai / 385
 - 3.5. Apibendrinimas / 392
4. Leksinių sekų funkcijos / LINA PLAUSINAITYTĖ / 394
 - 4.1. Bendra funkcinė skirstymų apžvalga / 394
 - 4.2. Mokslo kalbos frazėms klasifikacijos vokiečių autorių darbuose / 397
 - 4.3. Frazėms funkcinis modelis / 402
 - 4.4. Leksinių sekų funkcijos studentų darbuose / 407
 - 4.5. Rezultatų palyginimas: pagrindinės funkcinės grupės ir dažniausios sekos patekstyniuose / 445
 - 4.6. Apibendrinimas / 451

V.

AKADEMINIŲ FRAZIŲ SĄVADAS / 455

SKAISTĖ VOLUNGEVIČIENĖ, LINA PLAUSINAITYTĖ

1. Sąvado struktūra / 456
2. Akademinių frazių sąvado kūrimo principai / 459
3. Frazyno paieškos struktūra / 463

APIBENDRINAMOSIOS PASTABOS / 471

LITERATŪROS SĄRAŠAS / 477

SANTRAUKOS / 501

PRIEDAI / 517

- 1 PRIEDAS. Rašto darbų akademinis žodynas / 518
- 2 PRIEDAS. Akademinių žodžių formų dažnumas / 523
- 3 PRIEDAS. Automatiškai nustatytas trinarių sekų sąrašas / 556
- 4 PRIEDAS. Trinarių sekų dažnumas patekstyniuose / 600
- 4.1 PRIEDAS. Socialinių mokslų patekstynyje dažniausiai pasitaikančios trinarės sekos (dažnumas >50) / 600
- 4.2 PRIEDAS. Biomedicinos mokslų patekstynyje dažniausiai pasitaikančios trinarės sekos (dažnumas >50) / 602
- 4.3 PRIEDAS. Humanitarinių mokslų patekstynyje dažniausiai pasitaikančios trinarės sekos (dažnumas >50) / 603
- 4.4 PRIEDAS. Technologijos mokslų patekstynyje dažniausiai pasitaikančios trinarės sekos (dažnumas >50) / 604
- 4.5 PRIEDAS. Fizinių mokslų patekstynyje dažniausiai pasitaikančios trinarės sekos (dažnumas >50) / 604
- 5 PRIEDAS. Keturnarių sekų dažnumas patekstyniuose / 605

Pratarmė

Šiame leidinyje pristatomas bakalauro pakopos studentų lietuvių kalba parašytų baigiamųjų darbų akademinio žodyno ir fraziškumo tyrimas bei jo pagrindu parengtas akademinių frazių, tinkamų vartoti rašant rašto darbus, sąvadas. Sąvadas ir tyrimas buvo parengti vykdant Valstybinės lietuvių kalbos komisijos remtą projektą „Studentų darbų fraziškumo tyrimai ir interaktyvusis frazemų sąvadas“, finansuotą iš „Lietuvių bendrinės kalbos, tarmių ir kitų kalbos atmainų funkcionavimo ir kaitos tyrimų 2011–2020 m.“ programos. Naudojantis specialiai šiam tyrimui sukurtu studentų darbų tekstynu monografijoje analizuojamas akademinio žodyno ir keturnarių leksinių sekų vartojimas pirmosios studijų pakopos pagrindinių mokslo sričių studentų rašto darbuose.

Pirmoji monografijos dalis skirta teoriniams klausimams ir bendrai tyrimų lauko apžvalgai. Kertinės tyrimo teorinės nuostatos apima tarpdalykinės akademinės (mokslo) kalbos ir akademinio žodyno egzistavimo sampratą. Taip pat pristatomi akademinio diskurso tyrimai ir aptariamoms akademiniams rašymui skirtos metodinės priemonės.

Antrojoje dalyje pateikiama tyrimo problematika, tyrimo metu išsikelti tikslai ir uždaviniai. Fraziškumo principas sudaro metodinį tyrimo pagrindą leksiniu, struktūriniu ir funkciniu atžvilgiais. Kartu pristatomas ir tekstynas, aptariamoms metodinėms su tekstynu sudarymu ir medžiagos apdorojimu susijusios problemos.

Trečiojoje dalyje keliamos akademinio žodyno sudarymo problemos, aptariami akademinių žodžių, jų formų vartosenos leksinėse sekose ir kolokacijose ypatumai, sudaromas dažnumu paremtas ir rašto darbų specifiką atspindintis akademinių žodžių sąrašas.

Ketvirtojoje monografijos dalyje pateikiamas studentų darbų kalbos fraziškumo tyrimas. Tiriami 2010–2016 m. Lietuvos aukštosiose mokyklose rašyti semestriniai ar kursiniai bei baigiamieji bakalauro darbai: keturnarių sekų įvairovė ir variantiškumas, morfologiniai modeliai ir jų variacijos, nustatytos sekų funkcijos ir palygintas jų dažnumas tam tikros dalykinės srities tekstuose.

Remiantis studentų darbų tekstyno medžiaga, tyrimo išvargomis ir papildomais šaltiniais (daugiausia Lietuvių mokslo kalbos tekstynu *CorALit*) buvo sukurtas elektroninis mokslo darbuose vartojamų frazių sąvadas, kuris pristatomas **penktojoje** monografijos dalyje. Tikimės, kad frazynas bus naudinga pagalbinių priemonė lietuvių kaip gimtąja ar antrąja kalba rašantiems įvairių studijų pakopų ir specialybių studentams.

Monografija yra visų autorių kolektyvinis darbas, tačiau įdirbis rašant skirtingas dalis yra nevienodas. Pirmąją teorinę dalį ir antrąją tyrimo problematiką, tikslus ir uždavinius pagrindžiančią dalį rengė Lina Plaušinaitytė, Skaistė Volungevičienė ir Vilma Zubaitienė, akademinės leksikos vartosenos studentų darbuose tyrimą atliko Vilma Zubaitienė ir Skaistė Volungevičienė, frazyno aprašą pateikė Skaistė Volungevičienė ir Lina Plaušinaitytė. Keturnarių sekų, vartojamų studentų darbuose, analizė leksiniu, gramatiniu, variantiškumo ir funkcijų aspektais atlikta ir apibendrinta konkrečių autorių: skyrių „Akademinė leksika sekose“ rašė Vilma Zubaitienė, skyrių „Morfologiniai sekų modeliai“ – Gintarė Judžentytė-Šinkūnienė, skyrių „Leksinių sekų variantiškumas“ – Eglė Gudavičienė, skyrių „Leksinių sekų funkcijos“ – Lina Plaušinaitytė.

Monografijos dalių ilgis ir vidinis skirstymas į poskyrius skiriasi. Dalių kalbinius ir stilistinius skirtumus lėmė autorių individualusis stilius.

Monografijos autorės nuoširdžiai dėkoja Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto Lituanistinių studijų katedros ir Vokiečių filologijos katedros kolegoms, kurie palaikė vykdant projektą ir rengiant monografiją, teikė vertingų pastabų ir visuomet buvo atviri diskusijoms. Ačiū Lietuvių kalbos katedrai, apsvarsčiusiai šią monografiją ir pritarusiai jos leidybai, ir visiems svarstyme dalyvavusiems kolegoms: profesorei dr. Irenai Smetonienei, profesoriui dr. Vytautui Kardeliui, docentui dr. Antanui Smetonai, asistentams dr. Erikai Jasionytei-Mikučionienei, dr. Mariui Smetonai, dr. Evaldui Švageriui, lektoriams Kęstučiui Bredeliui ir Laimučiui Laužikui. Už monografijos pirminį įvertinimą ir pateiktus pasiūlymus sakome ačiū Vokiečių filologijos katedros vedėjai docentei dr. Vaivai Žeimantienei, docentei dr. Eglei Kontutytei ir Įvairiakalbių tyrimų centro asistentei dr. Laurai Vilkaitei-Lozdieni. Nuoširdžiai dėkojame monografiją recenzavusioms docentei dr. Jolantai Vaskelienei ir dr. Jolantai Kovalevskaitei už vertingas pastabas. Ačiū kolegei Joana Pribušauskaitei, redagavusiai monografijos tekstą ir pasirūpinusiai, kad jis būtų vientisas bei sklandus. Labai dėkojame Europos Parlamento vertėjoms Aurikai Lingytei, Rimantei Jakubkienei ir Natalijai Drutskoy-Sokolinsky už santraukos vertimą į anglų kalbą. Už santraukos vertimo į vokiečių kalbą redagavimą dėkojame Frankfurto Goethes universiteto studentei Anitai Jasmin Obenaus.

Ypač esame dėkingos Valstybinei lietuvių kalbos komisijai, rėmusiai mūsų vykdytą projektą „Studentų darbų fraziškumo tyrimai ir interaktyvusis frazėmų sąvadas“ ir finansavusiai šios monografijos leidybą. Dėkojame Vilniaus universiteto leidyklai už sklandų bendradarbiavimą. Ir visiems, vienu ar kitu būdu prisidėjusiems, kad ši monografija būtų išleista.

Autorės

Vilma Zubaitienė, Gintarė Judžentytė-Šinkūnienė, Eglė Gudavičienė, Lina Plaušinaitytė, Skaistė Volungevičienė. Studentų darbų fraziškumas. Kolektyvinė monografija. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2020. – 616 p.

ISBN 978-609-07-0565-0

Šiame leidinyje pristatomas bakalauro pakopos studentų lietuvių kalba parašytų baigiamųjų darbų akademinio žodyno ir fraziškumo tyrimas bei jo pagrindu parengtas akademinio frazių, tinkamų vartoti rašant rašto darbus, sąvadas. Naudojantis specialiai šiam tyrimui sukurtu studentų darbų tekstynu monografijoje analizuojamas akademinio žodyno ir keturnarių leksinių sekų vartojimas pirmosios studijų pakopos pagrindinių mokslo sričių studentų rašto darbuose.

Dailininkė *Jurga Tėvelienė*
Kalbos redaktorė *Joana Pribušauskaitė*
Maketuotoja *Vida Vaidakavičienė*

Vilniaus universiteto leidykla
Saulėtekio al. 9, LT-10222 Vilnius
info@leidykla.vu.lt, www.leidykla.vu.lt
Knygos internete: www.knygynas.vu.lt
Mokslo periodikos žurnalai: www.zurnalai.vu.lt

Spausdino UAB „Petro ofsetas“
Naujoji Riovonių g. 25C, LT-03153 Vilnius
Tiražas 150 egz., 29,46 aut. l.

Šioje kolektyvinėje monografijoje pristatomas bakalauro pakopos studentų lietuvių kalba rašytų baigiamųjų darbų akademinio žodyno ir fraziškumo tyrimas bei jo pagrindu parengtas akademinų frazių sąvadas. Naudojantis specialiai šiam tyrimui sukurtu tekstynu analizuojama keturnarių sekų vartoseną, leksinę sudėtį ir akademiniai žodžiai, gramatinė sandara, variantiškumas ir funkcijos.

MONOGRAFIJOS

ISBN 978-609-07-0565-0